

СТАНОВИЩЕ

по дисертационния труд на Георги Петров Мерджанов

редовен докторант към катедра Реторика

Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”

специалност „Философия на културата, политиката, правото и икономиката”

(История на реториката), на тема:

„Наративът в англоезичната реторика на естонския президент Ленарт Мери в периода 1992 - 2001”

от доц. д-р Росица Михайлова Йорданова – преподавател във ВСУ „Черноризец Храбър”, Варна

Авторът на представения за обсъждане дисертационен труд е направил успешен опит да очертае собствен периметър на изследване като формулира предмет, обект, хипотеза и изследователски задачи от международната англоезична президентска реторика през реториката на естонския президент Ленарт Мери. Дисертацията се основава и се опира предимно на теоретичните и емпирични разработки на западни автори, посочената научна литература е предимно на английски език. Възприемам ориентацията на Мерджанов като успешна и перспективна за по-нататъшни сравнителни реторически изследвания, заради амбицията да опознае реториката на другия и да се обърне към българския опит. Оценявам положително способността на автора да обособи значимите проблеми, да въведе последователно понятия, които релефно детайлизират анализа (наратив, президентска реторика, реторическо президентство, кризисна реторика, реторическа власт, наративна парадигма, нарати, наративна аудитория, персонаж на президента, типаж на президента, парламентаризъм, президентализъм, и др.). Лаконизъм и строгост характеризират всяка стъпка от теоретичния и емпиричен анализ в изследването. Логическата последователност в структурната организация на дисертацията следва дедуктивно - индуктивния метод. Частите на съдържанието са: *Увод*, Глава 1: *История на наратива в реториката*, Глава 2: *Президентска реторика*, Глава 3: *Структурен анализ*, Глава 4: *Софтуерен анализ*, *Заклучение*, *Използвана литература и Приложение* в общ обем 349 страници. В библиографията са включени 121 източника, с няколко изключения, предимно на английски език; филмография - 3; софтуер и заглавията на 324 речи на Ленарт Мери на английски език.

В *Увода* са обосновани актуалността на темата за наратива в чуждоезиковата международна президентска реторика, условията за разбиране на посланията, които артикулира. Авторът на дисертацията защитава възгледа, че „*всеки исторически пример представлява наратив, който има силата на аргумент*” в изграждането на визията за Естония в международен план. Определен е предмета „наратива в

президентската реторика на Ленарт Мери” и обекта - „международната президентска реторика на Ленарт Мери”. Целта на изследването е „да се изведе модел, по който наративът се използва в естонската англоезична президентска реторика на Ленарт Мери в периода 1992 – 2001 година и ролята му в историческите процеси на Естония” (дис., с. 6). Оценявам приноса на автора на дисертацията в ориентирането на целта към практиките на сравнителните изследвания на президентската международна реторика, а така също и практическата ориентация - за обогатяване на опита на администрацията и подготвящите президентските международни речи. Мерджанов избира за отправна позиция твърдението „Президентът освен държавен глава, освен социална роля и персонаж, президентът е и разказвач” (дис., с. 5). Особено внимание заслужава прецизно изработената методология на изследването, инструментариумът, който може да послужи и за компаративна матрица в бъдещи реторически анализи на президентската реторика, за да се „открият проблемни зони и да се посочат пътища за развитие” (авт., с. 6). Методиката на изследването включва структурният, наративният и софтуерният метод като водещи в изследването. Направен е структурен анализ на 324 речи и софтуерен анализ на 324; детайлно са анализирани 24 речи, подбрани като характерни, от които е изведена структурата на наратива „Пътуването на Президента Ленарт Мери”.

В първата част „История на наратива в реториката” авторът представя най-важните периоди от еволюцията на наратива в историята на реториката. Анализът е разположен в 16 части, хронологически и тематично обособени, като се започне от до - античната реторика и се стигне до модерната реторика. Респектира прецизно селектираната и проучена съвременна литература посветена на наратива и на реторическия наратив. Представени са вижданията на авторите Джордж Кенеди, Джил Рос, Жерар Женет, Джордж Кембъл, Герасим Петрински и на авторите на модерната реторика Кенет Бък, Михаил Бахтин, Уейн Боот, Ърнест Борман, Уолтър Фишер, Ювал Ноах Харари, Цветан Тодоров. Авторът на дисертацията открива в науката за наратива - наратологията възможности за по-детайлно разглеждане на структурата на наратива, за обосноваване на структурния анализ като изследователски инструмент. Успешно систематизира и анализира проучената литература, за да изведе идеите, които са базисни за изследването: корените на наратива в митологичната структура, видовете наративи - митологичният наратив и юридическият наратив, сходства и различия; критериите за категоризиране и оценяване на наратива; функции на наратива; вариантите на различните структури на наратива (начало, среда, край); механизмите на въздействие; отношението на различните автори на теорията на реториката към наратива; изискванията към качествата на наратива (ясен, кратък, правдоподобен, убедителен, въздействащ). Убедително са представени тенденциите в развитието на наративната парадигма, наративната логика, връщането към класическите реторически явления „гледни точки”, за да се открие ролята на изследването на социалното влияние на наратива; подчертана е ролята на гледната точка като основен метод да бъде предадена нечия идеология. Изследването на митовете по света в книгата на Джоузеф Кембъл дава идея за авторовата хипотеза, че в реториката на Ленарт Мери има „модел, който е сходен с описания от Джоузеф Кембъл в „Пътуването на героя” (авт., с. 6).

Обобщенията в края на отделните периоди открояват приноса на античността, средновековието, ренесанса и модерността за еволюцията на наратива в историята на реториката. „Основният принос на Квинтилиан към наратива в реториката – пише Мерджанов, е обобщението на досегашната практика и синтезирането ѝ до онова, което е било ефективно и използвано” (авт., с. 10). Обобщението в края на първата част **„История на наратива в реториката”** потвърждава успешно овладяното познавателно поле, условие за следващата логическа стъпка към президентската реторика и в частност към наратива на естонския президент Мери. Авторът на дисертацията извежда три основни приложения на наратива в реториката: *първо*, като елемент от едно ораторско произведение; *второ*, като завършено реторическо произведение, ораторска реч; *трето*, наративът като отразяващ реалността и като създаващ реалността. В дисертацията на Георги Мерджанов откривам перспективата да се изследва взаимодействието между Реториката, Политическата реторика, Наратологията и Политическата митология, надежден опит за обосноваване на нова интердисциплинарност в изследването на реторическите проблеми.

Втора част **„Президентска реторика”** е конструирана в четири части, които определят съвременната ситуация в релацията конституция, президент, президентство и американските традиции. Последователно са анализирани същността и тенденциите в отделните части: *История на президентската реторика, Естонската президентска институция, Наративът в президентската реторика и Ленарт Мери* (дис., 65 - 86 стр). Авторът на дисертацията успешно се ориентира към двама съвременни изследователи. Единият, Тиъдър Ото Уинд, анализира проявите на реториката на президентите, обособява категорията „президентска реторика”, предлага видове и метод за анализ на речите. Мерджанов анализира спецификата на четирите категории изследвания на *президентската реторика* и изследователската програма на Уинд. Другият, Джефри Тулис, обосновава теорията на „реторическото президентство”, анализира три главни периода от историята на американската президентска реторика (от 1901 до наши дни), извежда главната тенденция в реторическото президентство като „силно усъвършенстване в американската политика”, а не е просто институционална промяна (дис., с. 67). Заслуга на автора е детайлното представяне на различните гледни точки в изследванията, което обогатява реторическата научна литература с нови понятия, безспорно допринася за разширяване и задълбочаване територията на реторическия анализ. Като разглежда основните теории за президентската реторика, авторът на дисертацията извежда и систематизира практическите стъпки, които водят до наративната структура на президентска реторика. *Естонската президентска институция* е описана в мащабите и нивата на парламентаризъм и президентализъм, присъщи на новите демокрации в Източна и Централна Европа. Оразличени са дефинициите на американския президент и естонския президент, които са в основата на визиите за „типажа” и „персонажа”. Определена е тенденцията в промяната на Конституцията - от първата Конституция на Естония (1919), която е „суперпарламентарна”, към „суперпрезидентска” след Референдум през 1932. В Новата Конституция на Естония от 1992 са дефинирани правомощията на президента, което авторът осмисля като „типаж на президента”. При

разглеждането на *наратива в президентската реторика* Мерджанов се опира на съвременните изследователи на американската президентска реторика. Идентифицирани са съществени нюанси в наратива, които са базисни за по-нататъшния емпиричен анализ. Ърнест Борман разглежда фантазиите на президента и сюжетите за фантазиите на различните аудитории за президента. Уотър Фишер нарича „реторически фикции” социалните - политическите роли, в чиято основа е етосът. Важен извод за изследването на президентската реториката е свързан с персонажа на президента като част от неговия етос, от което следва, че чрез анализ на „подразбиращата се аудитория” може да се разкрие *персонажът на президента*. Концепциите на Ювал Харари и Дейвид Зарефски са представени като сходни по отношение на Правото (Конституцията) като фикция и президентската реторика, която „дефинира политическата реалност”. Джеймс Барбер обогатява виждането за президентската персоналност, в която може да се открие модел, съчетаващ президентски характер, мироглед и стил, които могат да бъдат открити в неговото поведение преди да встъпи в длъжност. Мерджанов извлича изключително ценната за своето изследване разлика между персонажа на Президента и типажа на Президента. Докато *типажът на Президента* се гради съобразно правния специализиран текст на Конституцията на държавата, то *персонажът на Президента* се вижда в очакванията на аудиторията, които оформят типажа, „в който всеки един президент трябва да налее личните си качества и да се превърне в персонаж на аудиторията” (дис., с. 81). Мерджанов коректно цитира изследването на Нели Стефанова, която разглежда ролята на наратива на американския президент, „чрез който се изгражда персоналната история на президента... изгражда се романтичния образ на политическия лидер. Разказът - пише Стефанова, придава образност на конкретния исторически момент, служейки както с понятия, така и с визуализация на представата на публиката, която получава субективно усещане за достоверност” (дис., с. 76). Последната част „Ленарт Мери” въвежда в текста на дисертацията индивидуални черти на персонажа на естонския президент, през погледа на неговата аудитория - „невербалната му комуникация, международните контакти и свободното му използване на английски език”. Мерджанов прави извода, че „*етосът на президента се прехвърля върху етоса на страната*”. Още преди да стане президент Ленарт Мери притежава качества на „*отличен комуникатор, лидер, вълнуващ се от политика, про-европейски ориентиран, неконфликтна личност, способност да игнорира инакомислещите*”. Чрез тази кратка характеристика Мерджанов построява надежден логически мост, който свързва двете части на дисертацията - теоретичната и емпиричната.

Целта на анализа в трета част „*Структурен анализ*” е да провери „дали и по какъв начин кореспондира „Пътуването на героя” на Джоузеф Кембъл с реториката на Ленарт Мери”. В текста на тази книга Мерджанов открива „*един от тези глобални наративи, или „обществени сънища” (Кембъл), които са добре описани и могат да бъдат открити в нечия реторика*” (дис., с. 87). Като безспорни постижения на автора в тази част на анализа разглеждам: идентифицирането на базовия наратив – президентския наратив на Естония, изведен от прецизния структурен анализ на речите на Ленарт Мери; класификацията на критериите, които определят спецификата на изследвания

обект: Ленарт Мери като „героят“ (семейство, образование, реализация, черти на характера, ценности); пластичният анализ на „президентския наратив“, съобразно факторите: първи и втори мандат, социални промени в релацията глобално-континентално – регионално, които влияят върху типовете конфликти; различните видове аудитории на международната президентска англоезична реторика. Представеният корпус от речи е изключително интересен и води убедително към практическата цел на изследването „създаване на модел“. Мисля, че анализът би спечелил, ако авторът потърси връзка между *глобалния наратив* и *глобалната етика*.

„*Софтуерният анализ*“, на който е посветена четвъртата глава на дисертацията, съдържа строго подбрани методи за количествен и качествен анализ на *конкретни наративи, за откриване на наративни структури на основния за Ленарт Мери наратив*. Целта е да се докаже научната хипотеза: „основният наратив в президентската реторика на Ленарт Мери потвърждава „Пътуването на героя“ като основна структура“. Мерджанов обосновава универсална митологична структура в реториката на Ленарт Мери и защитава идеята, че тази структура може да се приложи ефективно от всеки един президент и автор на речи (дис., с. 266).

Авторефератът, в обем от 34 страници, отразява адекватно и систематизирано структурата на дисертацията, изводите и практическите препоръки.

Приносните моменти, съдържащи се в дисертацията, са лична заслуга и постижение на Георги Мерджанов. Препоръчвам, редактиране и оформяне на текста в монография, която да съдържа приложение с цялостните текстове на речите на Ленарт Мери. Убедена съм в полезността на този труд в обучението на студентите, магистрантите, администрацията, свързана с политическата реторика, както и за бъдещите изследователи.

В заключение давам положителна оценка на дисертационния труд на тема: „*Наративът в англоезичната реторика на естонския президент Ленарт Мери в периода 1992 - 2001*“ и препоръчвам на уважаемото научно жури да гласува за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ направление 2.3. Философия (Реторика – История на реториката) на Георги Петров Мерджанов, като убедено ще гласувам „за“.

Доц. д-р Росица Йорданова

19 януари 2021